

Konkurs historyczny pt.

„Historia mojej małej Ojczyzny.

Wspomnienia o żołnierzach SZP-ZWZ-AK Inspektoratu

Zamość oraz ich powojenne losy”



Krystian Herc Ps. "Hel", "Tarzan"

Gabriela Gontarz, kl. V
Szkoła Podstawowa w Stanisławowie

Spacerując po Józefowskim cmentarzu, w pewne niedzielne popołudnie, zwróciłam uwagę na grób pewnego żołnierza o tajemniczym pseudonimie „Tarzan”, „Hel”. Na dodatek na pomniku odczytałam jego imię i nazwisko Krystian Herc zginął 17. II. 1945. Dziwna sprawa, przecież nasza pani nam mówiła, że nasza Polska wschodnia została „wyzwolona” już w 1944r. Poza tym żołnierze na cmentarzu w Józefowie są pochowani w specjalnej, wydzielonej części właśnie dla poległych, a on spoczywa oddzielnie, chyba w rodzinnym grobie? Dlaczego? Zaczęłam szukać informacji o tym żołnierzu. Udałam się, razem z moją nauczycielką historii, do Miejskiej Biblioteki w Józefowie, tam zapoznałam się ze „Wspomnieniami Rodzinnymi”siostry Krystiana Herca pani Joanny Łabanowicz z domu Herc, a także ze wspomnieniami brata Krystiana, Edwarda Herca (jak się okazało również żołnierza AK), „Józefów przed wojną i w czasie okupacji wspomnienia i dzienniki”, a także z wieloma interesującymi książkami.

I to był bardzo dobry pomysł, w lekturze tych wspomnień znalazłam odpowiedź na moje pytania...

Ale po kolei

Życiorys Krystiana Herca ps. "Hel", "Tarzan" napisany w 2013r. przez jego siostrę Joannę Łabanowicz z d. Herc – lat 81

St. strz. Krystian Herc ps. "Hel", "Tarzan", syn Krystiana i Pauliny z d. Mart urodził się 3 czerwca 1923r. w Józefowie k. Biłgoraja. Ojciec Krystiana był mistrzem piekarskim. Miał w Józefowie własną piekarnię i dwa sklepy z pieczywem.

Krystian uczęszczał do szkoły podstawowej w Józefowie. Był ministrantem w kościele, a w szkole należał do harcerstwa. Był koleżeński i aktywny w pracach społecznych.

Gdy był w siódmej klasie szkoły podstawowej, na koniec roku szkolnego z okazji Święta Morza, które w kraju obchodzone było bardzo uroczyście, zorganizowano dla starszych uczniów wycieczkę do Gdyni. Krystian wziął udział w tej wycieczce. Pobyt Krystiana w Gdyni i nad morzem wywarł na nim wielkie wrażenie. Wtedy postanowił zostać marynarzem i po powrocie poinformował o tym swoich rodziców. Rodzice nie byli tym zachwyceni ale widząc jego entuzjazm zaczęli przygotowywać wymagane przez szkołę wyposażenie osobiste dla ucznia. Do wyjazdu jednak nie doszło z powodu zbliżającej się wojny w 1939r. Wtedy Krystian wstąpił do organizacji młodzieżowej "Junacy", których członków do wojska nie powoływano. Mobilizacją objęty został Edward, starszy brat Krystiana, który w czasie walk wrześnieowych dostał się do niewoli niemieckiej.

W czasie działań frontowych, które przeszły przez Józefów we wrześniu 1939r, spalona została większa część budynków miasteczka w tym również nasza kamienica.

Po przejściu frontu na ulicach i placach pozostała porzucona przez wojsko broń, amunicja i inny sprzęt wojskowy. Krystian wraz kolegami Ryśkiem Czapką, Tadkiem Sobczakiem, Heńkiem Kowalem, Władkiem Puźniakiem pod kierownictwem nauczyciela Jana Trochimiuka zaczęli zbierać porzuconą broń. Broń składali i czyścili u Sobczakowej, a naprawiali u Słupskiego w kuźni.

W 1941r. przez Józefów zaczęły przetaczać się na wschód zwiększone transporty wojskowe. Niemcy przygotowywały się do ataku na Związek Radziecki. Wśród ludności powstawała panika. Nasza Mama w obawie o synów Krystiana i Edwarda, który był w niewoli niemieckiej, zmarła na atak serca dwa dni przed uderzeniem Niemców na ZSRR w czerwcu 1941r.

Niemcy zobowiązali Tatusia do wypieku chleba na kartki. Jednak w tym czasie Tatuś zachorował i cały ciężar opieki nad rodziną i piekarnią spadł na Krystiana. Miał wtedy 18 lat.

W styczniu 1942r. Tatuś zmarł i zostaliśmy sierotami. W lutym w tym samym roku wrócił z niewoli niemieckiej starszy brat Edward. Razem z Krystianem podjęli pracę w piekarni wypiekając chleb na kartki.

Pod koniec 1942r. bracia zaczęli potajemnie znikać wieczorami z domu. Okazało się, że należą do organizacji wojskowej. Coraz częściej dochodziło do akcji dywersyjnych na obiektach kolejowych i innych w których brał udział Krystian.

W 1943r. nastąpiło natężenie działań dywersyjnych i walk partyzanckich z Niemcami. Krystian zaczął mnie wysyłać do różnych miejsc i domów z tajemniczymi przesyłkami. Okazywało się, że były to tajne meldunki albo broń krótka i amunicja. Nocami przyprowadzał do domu młodych chłopców – ochotników do partyzantki, których trzeba było nakarmić, często przyodziać i przeprowadzić we wskazane miejsca. Robiłam to chętnie, z zaangażowaniem i w wielkiej tajemnicy przed rówieśnikami i sąsiadami. Miałam dopiero 11 lat.

Krystian brał udział we wszystkich walkach z hitlerowskim najeźdźcą pod dowództwem Konrada Bartoszewskiego ps. "Wir" i Edwarda Błaszczaka ps. "Grom" w latach 1942-1944 broniąc ludności cywilnej przed wysiedleniami i terrorem hitlerowskim.

Często był wyróżniany po bitwach i akcjach przez swoich dowódców w raportach wojskowych. Doskonalił swoje umiejętności wojskowe na Kursie Młodych Dowódców Piechoty AK pod kierunkiem Komendanta "Wira".

Historycy zajmujący się dziejami Zamojszczyzny w latach 1939-1945 wspominają o Krystianie Hercu ps. "HEL" wielokrotnie w swoich publikacjach.

Na przykład: W książce pt. "Dywersja w Zamojszczyźnie 1939-1944" autorstwa Dr Zygmunta Klukowskiego wydanej w 1947r w tomie IV str.78 znajduje się wspomnienie partyzanta AK Czesława Mużacza ps. "Selim", "Wraga" dotyczące uwolnienia więźniów w Biłgoraju w 20 grudnia 1943r. Selim w swych wspomnieniach stwierdza m.in.: "natychmiast wysłałem też gońca do Józefowa po Helę i Krycha (Krystian Herc), jednego z najodważniejszych żołnierzy Groma.

Jerzy Markiewicz w książce pt. "Paprocie zakwitły krwią partyzantów" wydanej w 1962r. umieścił na str. 12 całostronicowe zdjęcie Krystiana Herca ps. "HEL" oraz na str. 176 i 177 zdjęcia niektórych partyzantów uczestników Kursu Młodych Dowódców Piechoty AK. W tym Krystiana Herca ps. "Hel".

Jan Grygiel autor książki "Związek walki zbrojny-Armia Krajowa w obwodzie Zamojskim 1939-1944" wydanej w 1985r. na str. 239 stwierdza: "...do żelaznej gwardii "Groma" należy zaliczyć: Tadeusza Nowaka (Butrym), Kazimierza Nowaka, Tadeusza Szanajcę (Szuma), Krystiana Herca (Hela), Józefata Żmudę (Czrnego), Józefa Turczyńskiego (Spadochrona), Edmunda Maškę (Jastrzębia), Józefa Strzałkę (Zagłobę) i innych.

Na okładce swojej książki autor przedstawił trzech żołnierzy AK, jednym z nich jest Krystian Herc (podający amunicję).

Autor książki również na zdjęciu Nr 450 podpisanym "Grom wśród swoich żołnierzy" przedstawia Krystiana Herca stojącego za "Gromem".

Jan Grygiel przytacza również w książce "Rozkaz dowódcy 9 Pułku Piechoty z dnia 11 listopada 1943r., w którym udziela się pochwały strzelcowi "Helowi" (Krystianowi Hercowi) za dzielne zachowanie się w obliczu nieprzyjaciela w czasie akcji w dniu 23.10.1943r. oraz awansuje na starszego strzelca.

Jerzy Józwiakowski, autor książki pt. "Armia Krajowa na Zamojszczyźnie" tom I, podaje na str.467 i dalszych, zestawienie pt. "Akcje zbrojne oddziałów dywersyjnych i leśnych w obwodzie AK Biłgoraj od marca do grudnia 1943r." Krystian brał czynny udział w tych akcjach. Były to akcje dotyczące likwidacji szpicli i konfidentów, wysadzanie mostów, niszczenie torów kolejowych i urządzeń stacyjnych oraz wykolejanie transportów kolejowych. Brał udział w walkach z policją niemiecką oraz walczył z kałmukami nad Tanwią.

Bohatersko walczył z Wehrmachtem w akcji "Wehrwolf" w czerwcu 1943r.

W książce Jerzego Józwiakowskiego, uczestnik walk Zbigniew Iżewski (Fernando) opisuje ciężką walkę o ufortyfikowany posterunek niemiecko-ukraiński w Łukowej, w której to walce aktywny udział brał również Krystian Herc.

Gdy na początku czerwca 1944r Niemcy rozpoczęli akcję pod kryptonimem "Sturmwind II" na partyzantów w Puszczy Solskiej, Krystian był w oddziale "Wira".

Gdy oddziały partyzanckie otoczone zostały przez Wehrmacht i w lasach w rejonie Osuch doszło do tragicznej bitwy, Krystian razem z partyzantami "Wira" przebił się przez okràżenie niemieckie.

Po wkroczeniu wojsk radzieckich na ziemię zamojską w lipcu 1944r. Krystian Herc ps. "Hel" podobnie jak wielu innych żołnierzy AK ukrywał się przed aresztowaniem przez NKWD i UB. Przystąpił do akcji "BURZA".

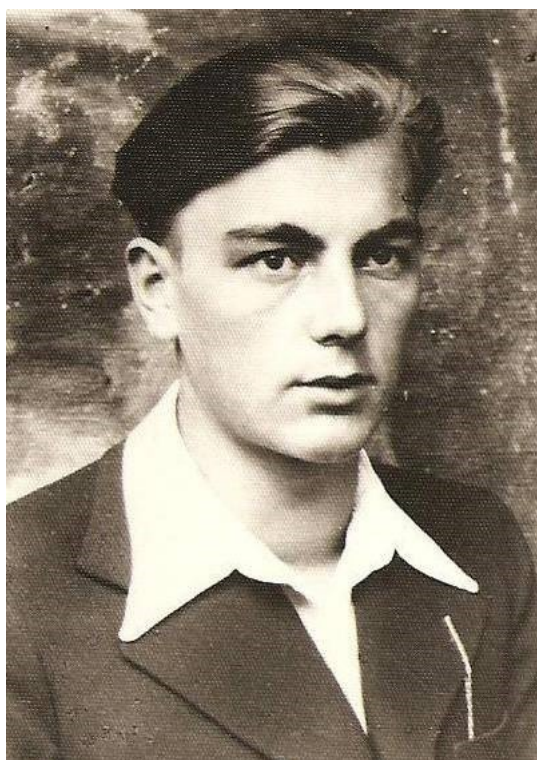
W dniu 17 lutego 1945r. został bestialsko zamordowany w Majdanie Nepryskim przez służby UB z Biłgoraja. Pogrzeb odbył się 19 lutego 1945r i stał się wielką manifestacją mieszkańców Józefowa i okolic. *UB z Biłgoraja nigdy nie pozwoliło pochować go wśród swoich kolegów partyzantów.* Spoczywa na cmentarzu w Józefowie razem ze swoim starszym bratem Edwardem również żołnierzem AK ps. "Hak".

Krystian Herc ps. " Hel", "Tarzan" był żołnierzem AK o niezłomnej odwadze i dzielności, walczył o wolną i suwerenną POLSKĘ.

Historia tego niezwykle odważnego, młodego żołnierza sprawiła, że jeszcze bardziej jestem dumna z tego, że jestem Polką i że dzięki takim postaciom mogę żyć w wolnym kraju.

I tak to niewinny spacer stał się być może początkiem mojej przygody z historią.

Cześć i chwała bohaterom!



Krystian Herc „Hel” (1943)



Krystian Herc ze swoją siostrą Joanną



Pierwszy z prawej strony to Krystian Herc ps. "Hel"

(Okładka książki Jana Grygiela, „Związek walki zbrojnej - Armia Krajowa w obwodzie Zamojskim 1939-1944”)



Grób Krystiana Herca "Hela" w Józefowie

Bibliografia:

1. Joanna Łabanowicz, Puszcza Solska była jego domem. Wspomnienie o Krystianie Hercu „Hel”, „Tarzan”, Marzec 2011r.
2. Edward Herc, Józefów przed wojną i w czasie okupacji. Wspomnienia i dzienniki”, Zamość 2020r.
3. Zygmunt Klukowski – Dziennik z lat okupacji zamojszczyzny 1939-1944. Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza – Lublin 1958r.
4. Jerzy Markiewicz – Paprocie zakwitły krwią partyzantów – O wielkich bitwach w Puszczy Solskiej w czerwcu 1944r. – Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza – Warszawa 1962r.
5. Jerzy Markiewicz – Nie dali ziemi skąd ich ród – Wydawnictwo Lubelskie – Biłgoraj 1967r.
6. Jan Grygiel – Związek walki zbrojnej – Armia Krajowa w Obwodzie Zamojskim 1939-1944 – Państwowe Wydawnictwo Naukowe – Warszawa 1985r.
7. Jerzy Markiewicz – Paprocie zakwitły krwią partyzantów – O wielkich bitwach w Puszczy Solskiej w czerwcu 1944r. – Wydawnictwo lubelskie – Lublin 1987r.
8. Edward Herc – Działania wojenne na Zamojszczyźnie we wrześniu 1939r. – Wydawnictwo "Bez Erraty" – Lublin 1995r.
9. Ludwik Mieczysław Buczek – Osuchy 1939-1945 – Drukarnia TINTA – Działdowo 2009r.
10. Jerzy Józwiakowski – Armia Krajowa na Zamojszczyźnie – tom I/II – Norbertinum – Lublin 2007r.